МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

ФАКУЛЬТЕТ СЦЕНІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Кафедра майстерності актора

НАТАЛІЯ БУРЕНКО

ТВОРЧИЙ ПРОЄКТ: ЗАХИСТ СЦЕНІЧНОГО ОБРАЗУ УЛЯНИ РОЗСОХІНОЇ У ДИПЛОМНІЙ ВИСТАВІ ЗА П'ЄСОЮ МИКОЛИ КУЛІША «МИНА МАЗАЙЛО»

спеціальність 026 Сценічне мистецтво

галузь знать 02 Культура і мистецтво

Подається на здобуття освітньої кваліфікації бакалавр сценічного мистецтва.

Пояснювальна записка до творчого проєкту містить результати власних досліджень, авторські творчі акторські розробки та практичні напрацювання здобувачки. Використання ідей, наукових результатів і текстів інших авторів здійснюється з обов'язковим посиланням на відповідні джерела. Усі матеріали подані з дотриманням принципів академічної доброчесності.

_____ Наталія БУРЕНКО

Творчий керівник: Борис Ігор Олександрович, професор кафедри майстерності актора ХДАК, заслужений діяч мистецтв України.

_____

Дата захисту_____

Національна шкала_____

Кількість балів_____ оцінка ECTS_____

Харків –2026

ЗМІСТ

ВСТУП……..……..…….3

РОЗДІЛ І АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ДЖЕРЕЛА

1.1. Біографія та творчий шлях автора ……..…..6

1.2. Історія написання та художнє втілення твору «Мина Мазайло»…….....8

1.3. Розбір основних подій згідно розвитку сюжету ……..…..…9

РОЗДІЛ ІІ МЕТОДИКА РОБОТИ НАД СЦЕНІЧНИМ ОБРАЗОМ

2.1 Характеристика та аналіз образу Улі: психологічний портрет та мотивації ……12

2.2 Образ Улі та її взаємовідносини з іншими персонажам…….14

2.3. Робота над характером та характерністю ……..….16

2.4. Надзавдання та наскрізна дія ролі ……..17

РОЗДІЛ ІІІ СЦЕНІЧНЕ ВТІЛЕННЯ ОБРАЗУ УЛІ

3.1. Становлення образу за допомогою виразних засобів (голосова та пластична характеристики, взаємодія з простором та партнером)……..……...19

3.2. Костюм, грим та реквізит ..……..…21

ВИСНОВКИ…….……..…….23

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……...25

ДОДАТКИ……...27

ВСТУП

У сучасних реаліях українського народу велику злободенність знаходить п’єса «Мина Мазайло». Сатирична драма з незатейливим, на перший погляд, сюжетом, проте цей твір про справжній маніфест національної самосвідомості, який одночасно змушує посміхнутися і задуматися.

Микола Куліш, який був визначним драматургом ще у 1920-х, зобразив рядову проблему самоідентифікації українців. “Мина Мазайло” принесла Кулішу велику прихильність, але з часом радянська влада побачила у творі автора ті настрої, які не підпорядковувались радянській політиці.

Насущність твору полягає у нагальній потребі пам’ятати про своє коріння й не соромитись його. Читач як і 20 сторіччя, так і 21 сторіччя бачить ту саму проблематику: відносини батьків і дітей, уміння відстоювати власну думку, а також проблематику комплексу меншовартості. Все це наштовхує на роздуми про те наскільки важливо не загубити власне “Я” серед сотні нових тенденцій, політичних впливів, думок і не забути своє коріння.

Творчий проєкт присвячено дослідженню, створенню та втіленню сценічного образу Улі Розсохіної. Це дівчина, яка на перший погляд здається безтурботною та не має чітких поглядів, а слідує думкам інших. Проте з часом вона розкривається вже глибше і показана глядачу не як проста дівчинка, а як панянка, яка зацікавлена мовою і політикою завдяки закоханості. Аналіз її характеру, сценічного образу та його втіленню дозволяють глибше зрозуміти специфіку роботи над роллю. Протягом п’єси Уля проходить доволі чималий етап трансформації, що робить її цікавою для дослідження, а згодом і сценічного втілення. Аналіз ролі також дозволяє розкрити особливості роботи над образом, який поєднує зовнішню легкість, поверховість і своєрідну легкодумність із внутрішньою зміною, перетворенням і зростанням.

Тонка сатиричність, психологічна наповненість та багатогранність усіх персонажей зумовили вибір саме цієї п’єси - «Мина Мазайло». **Актуальність** дослідження полягає в тому, що обране літературне джерело дозволяє повною мірою опрацювати актуальні проблеми мовного питання, національної ідентичності, взаємовідносин у суспільстві з різними політичними поглядами. Таким чином все вище сказане доводить значущість сценічного образу Улі для втілення творчого проекту. Аналіз образу Улі дає змогу побачити роль молоді у формуванні власної позиції, її соціальний вплив і внутрішню еволюцію особистості. Постать Улі розкриває багатогранність людської натури, а найголовніше її здатність змінюватися під впливом обставин та почуттів. Завдяки тернистому шляху, який починається з плану Рини - закохати в себе Мокія і переходить у чисту підліткову симпатію, Уляна усвідомлює важливість мови, самоототожнення та власного вибору. Моральні зміни героїні підкреслюють важливість відповідальності за власні рішення. Поступово, з розвитком подій, вона розуміє необхідність відстоювання власних переконань, що залишається актуальним і в нашому сьогоденні, де ключовими залишаються питання самоідентифікації, гідності і культури.

Мета: створити і втілити сценічний образ Улі Розсохіної відповідно до авторського задуму п’єси, режисерського бачення і природі виконавиці на основі всебічного дослідження взаємовідносин персонажа з іншими героями, особливостей поведінки, психології, характеру героїні. Для досягнення цієї мети визначено такі **завдання**:

- проаналізувати біографію та творчий шлях М. Куліша, визначити особливості його драматургічного стилю;
- дослідити першоджерело, зокрема проаналізувати зміст, тему, ідею, проблематику твору;
- розглянути особливості різних постановок п’єси;
- простежити основні події згідно з розвитком сюжету п’єси;

- опрацювати характер, характерності, психологічний портрет Улі, визначити основні риси характеру та проблематику;
- дослідити взаємодію героїні з іншими персонажами;
- розробити методику роботи над роллю, включаючи внутрішні і зовнішні засоби втілення персонажа;
- створити та практично втілити образ.

Даний образ вимагає тонкого і чіткого розуміння персонажа, який потребує занурення у втілення методу, пластики й існування актора у цій постаті. Сценічний образ Улі - це результат творчого пошуку разом із режисером вистави - Євгенієм Резніченко. *(Додаток 1)*

РОЗДІЛ І
АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ДЖЕРЕЛА

1.1 Біографія та творчий шлях автора

Микола Гурович Куліш - відомий український драматург, письменник, режисер, педагог і діяч української освіти. Належить до митців “розстріляного відродження”.

На початку творчого життя Куліш не ставив перед собою великих і масштабних цілей, проте досяг їх. Він був від природи багатогранною обдарованою особистістю: талановитим військовим, громадським діячем, газетярем і редактором, публіцистом, діячем української освіти, соціальним педагогом, нарисовцем і прозаїком, полемістом, естетиком і теоретиком художньої культури, літератури, організатором літературного процесу в Україні. [2]

Народився 6 грудня 1892 року в Чаплиці на Херсонщині, в родині батрака-селянина. Сім'яя мала вдосталь проблем, батько був наймитом, мати померла, Миколу спіткало життя в сирітському будинку.[1] Мав великі інтелектуальні здібності, навчався у церковно-парафіальній школі. Його кмітливість помітили Чаплинські інтелігенти, тож саме вони зробили важливий внесок у навчання Куліша і зібрали для нього близько 100 карбованців для навчання. [6]

Здобував освіту в Олешківському чотирикласному училищі, а згодом і в Олешківській промгімназії, навчання в якій не закінчив. В цей час знайомиться зі своєю майбутньою дружиною - Антоніною Невель. Зокрема в Олешках починає свій писемний шлях. Першими творами Куліша були сатиричні вірші, фейлетони, епіграми для учнівських журналів, редактором яких був сам Микола Гурович. У 1913 пише першу п’єсу - “На рибній ловлі”, яка стала основою комедії “Отак загинув Гуска”.

З початком Першої світової війни його було мобілізовано, це стало початком його військової кар'єри. Навчався в Одеській школі прапорщиків, згодом під час служби отримував важкі поранення та контузії. З 1915 по 1917 служив на передовій. Тут він продовжив свій мистецький шлях і писав вірші, а також драматичні сцени. [4]

У 1917 році став на бік Лютневої революції. Через рік отримав посаду голови Олешківської ради робітничих селян і селянських депутатів. 1918 року організував «Просвіту» в Олешках і почав писати роман «Трохим Леміш». У липні 1919 року, перебуваючи в Херсоні, Микола Куліш формує Дніпровський селянський полк у складі червоної армії. З цим полком він згодом захищав Херсон і Миколаїв у боях з денікінцями.[5] Після демобілізації продовжив журналістську діяльність, а також керував органами народної освіти в Олешківському повіті.

Під час голоду (1932-1933 рр.) їздив селами та намагався допомагати дітям. Перегодом про страшні події в таврійських краях написав у п'єсі "97", яка приносить йому визнання після постановки у Харкові, за режисурою Гната Юри.

У 1925 році приїхав до Харкова та запізнався з багатьма видатними літературними діячами, особливо близько почав товаришувати з Лесем Курбасом та Миколою Хвильовим. Увійшов до спілки "ВАПЛІТЕ", а через деякий час очолив її в ролі президента. В цей момент активно співпрацював з Лесем Курбасом і театром "Березіль". Став членом президії нового літературного об'єднання "Пролітфронт".

Проте вже через короткий термін на долю митця починає випадати багато складнощів, настає трагічний етап його життя. Через пробільшовицькі настрої суспільства більшість п'єс драматурга визнаються, як ідеологічно ворожі. Окрім цього, подорожуючи Херсонщиною в період Голодомору, розчаровується в ідеях влади. Його найвідоміші п'єси ("Мина Мазайло", "Патетична соната", "Маклена Граса", "Народний Малахій") визнаються осоружними до комуністичної влади.

Куліша визнають буржуазно-націоналістичним драматургом. У 1934 році, на похоронах Івана Дніпровського Миколу заарештували органи НКВС. Опісля призначили 10 років Соловецьких таборів.

Попри важкий стан здоров'я - туберкульоз, його суворо утримували в таборах, а згодом за постановою особливої трійки НКВС від 9 жовтня 1937 року був розстріляний в Сандромоху. Його було вбито ще з 1110 особами, серед яких були видатні українські митці та громадські діячі. Відомо, що пішов з життя разом зі своїм колегою та товаришем Лесем Курбасом, їх було застрелено однією кулею. [4]

1.2 Історія написання та особливості художнього втілення драматичного твору «Мина Мазайло»

Над сатиричною комедією "Мина Мазайло" Микола Куліш почав працювати ще за часів активного впровадження політики українізації, а саме у 1923 році. Історія, що лягла в основу сюжету взята з реального життя того часу. Більша частина населення УРСР не вірила в довгострокову українізацію і зрікалася всього, що з нею пов'язано. Таким чином люди цурались своїх прізвищ, змінювали їх на біль "шляхетні", а саме - російські. Цей процес став потужним явищем для драматурга, адже він побачив масову хвилю русифікації та відречення від власної культури.

Постановка п'єси «Мина Мазайло» спричинила масштабний суспільний резонанс, що відобразилося у численних публікаціях тогочасної періодики. Активне обговорення проблематики твору в газетах та часописах дало дослідникам підстави стверджувати про надзвичайну популярність вистави, кількість відгуків на яку сягала кількох сотень. Лесь Танюк, характеризуючи популярність "Мини Мазайла", писав: "Одне слово, це був тріумф, загальнонародне визнання, довгожданий успіх" [3 , 772].

В основу твору покладено історію про звичайного службовця, який соромиться свого походження і мріє змінити прізвище. Проти цієї зміни постає його син - Мокій. Тоді через цей конфлікт виходить суперечка, яка збирає всю родину на дискусію, щодо такого кроку як зміна фамілії. Прем'єра вистави відбулася в Харкові, в театрі "Березіль" за керівництвом та режисурою Леся Курбаса. Художником був Вадим Меллер *(Додаток 2)*. На постановку виділили лише 45 діб, що критично мало для такого об'єму матеріалу. Вистава відбулася наприкінці сезону, тому Курбас думав покращити виставу і вийти з нею в новий сезон. Проте попри все постановка збирала повні зали не тільки в рідних Харківських стінах, а й на гастролях у Києві, Одесі, Дніпрі, Тбілісі. Окрім цього виставу ставили й інші театри, але через короткий термін тріумф пішов на спад - п'єса стала небажаною для радянської влади. Тепер в ній читалася фальшивість червоних щодо національного питання. За рік починаються переслідування Миколи Куліша. П'єсу перестали друкувати, а вистави грати. Твір, що висміював «боротьби з українізацією» став жертвою репресій. [7]

Аж у 1950-х читачі побачили «Мина Мазайло» на полицях книгарень знову, звісно у цензурованому вигляді. Повне відтворення в оригіналі з'явилося тільки через 30 років. Відновлення вистави сталося у 1989 році в Харкові. [12]

На основі твору було знято однойменний фільм комедію у 1991 році, у кіностудії «Укртелефільм» за режисурою Сергія Поскурні.*(Додаток 3)* [14] Наразі вистава «Мина Мазайло» є в репертуарі різних театрів України. [4]

1.3 Розбір основних подій згідно розвитку сюжету

П'єса складається з 4 дій, події якої відбуваються у 1920-х, у місті Харків, на Холодній Горі, в сім'ї просто службовця «Донвугілля» Мини Мазайла у період найбільшого поширення українізації.[11]

Перша дія розпочинається з діалогу двох подруг Рини та Улі, в якому говориться про захоплення Мокія політикою українізації, українською мовою та бажанням «вдосконалити» прізвище, додавши до нього загублену частину «Квач». Коли батько і загалом вся родина, прагнуть змінити фамілію на більш міщанську. На допомогу до заохочення Мокія перейти на «правильну» сторону Лина та Рина вирішують скликати сімейну раду, написати і відправити телеграму сестрі Килини - Моті з Курська. Окрім цього Мокрина вигадує план за яким Уля має закохати Мокія в себе і «одвадити од всіляких дурниць українських». У цій дії відбувається знайомство Мокія та Улі, Рина сприяє тому, щоб їх спілкування продовжилось. В цей час повертається Мина Мазайло з ЗАГСу й розповідає про те що змінити прізвище можливо, але Рина і Лина застерігають, що Мокієві про це поки краще не казати, бо вже є план вплинути на нього.

У другій дії батько починає займатися лекціями «правильних проізношеній» з Бароновою-Козино, а Мокій в цей час навчає Улю української мови. Уля занурюється в навчання і вже діє не за планом, вона закохується в Мокія і українську мову. Зненацька приїжджає Мотрона-Розторгуєва - вона зневажлива до всього українського і тому знаходиться у постійному конфлікті з Мокою. Окрім цього приїжджає дядько Тарас - прихильник традиційного українського патріотизму.

Третя дія містить 4 сцени. Починається все з того, що у родині Мазайло настає вирішальний момент - дискусія, про це Рина попереджає Улю і намагається дізнатися на якому етапі їх відносини з Мокієм. Проте подруги не знаходять спільної мови, бо Уляна вже цілком поринає в навчання української. Окрім цього ми бачимо сцени самої дискусії …

Четверта дія починається з розмови Мокрини і Уляни, в якому друга розказує як прикохала Мокія, і що він запропонував їй жити разом. З цього випливає інший план Рини, де тепер Уля має збрехати про переїзд до вигаданої тітки в Одесу, якщо Мокій не згодиться змінити прізвище. В цей час Мина

Мазайло дізнається, що прізвище все ж змінили, уся родина окрім дядька Тараса та Мокія радіють цій події. Газету, де надруковано новину про зміну призвіща, ставлять у рамку. З привітаннями завітала вчителька правильних проізношеній - Баронова-Козино. Також приходять комсомольці з Уляною і замість зачитати радісну звістку молоді комуністи оголошують про звільнення з посади службовця М. М. Мазєніна за систематичний опір українізації. Уля ж каже Мокію, що до тітки в Одесу не поїде. [10]

Загалом можна виділити чотири основні політичних настрої, які проводять через персонажей: 1) Мина Мазайло представлений течією українців, які соромляться свого походження та коріння. Він прагне стати змінити його на більш благородне й не піддається новим політичним впливам. 2) Мокій виступає символом національної свідомості. Він виборює свою позицію, яка сходиться з радянською політикою українізації. 3) Дядько Тарас постає прихильником традиційного українського патріотизму. Його позиція про те, щоб Україна була суверенною державою, без радянського впливу. 4) Тьотя Мотя - це фанатик всього російського, її надії покладенні не на Радянський Союз, а на Російську Імперію. Вона показує свою зверхність і пихатість над іншими через те, що має курське коріння і наближеність до російської імперії. [8]

РОЗДІЛ ІІ
МЕТОДИКА РОБОТИ НАД СЦЕНІЧНИМ ОБРАЗОМ

2.1. Характеристика та аналіз Улі: психологічний портрет та мотивація

Образ Уляни Розсохіної чіткий та зрозумілий. “Уля - як Уля” - це цитата, яку з певною посмішкою та іронією згадує автор п’єси в ремарках. Уляна проста для розуміння дівчина. Вона не сильно виділяється серед однолітків, є такою як і інші дівчата і цікавиться типовими, для панянок її віку, речами. Навіть її стиль мовлення спрощений, вона використовує «слова паразити», а за її мовою зрозуміло, що вона не любитель літератури та читання. [9]

Уляну можна описати як мрійливу, емоційно-сентиментальну дівчину з міщанського оточення, вона трохи заможніша за подругу Рину, але має приблизно такий самий “соціальний статус”. Це самозакохана пані, що можна зрозуміти з її постійного споглядання в люстро. А з розмов видно її зацікавленість до моди та хлопців. Важливим моментом є врода Уляни, адже її зовнішність - це інструмент, яким хоче скористатися Рина.[15] Уля зображена як типова за антропологічним описом українська жінка, це добре споглядається в уривку, де Мокій намагається переконати Уляну в її українському корінні: “... Не я, а наука, оця книжка, Улю, антропологія вам доведе, що ви справді українка… Ось: українці здебільшого високого зросту, стрункі... А ви хіба не стрункa? Широкі в плечах (ну, це про мужчин), довгоногі... Нема гірш, як коротконога жінка! Ні, у вас українські, Улю… З дуже напігментованою шкірою, себто смугляві, пишноволосі або кучеряві... А ви не ймете віри. Круглоголові, довгобразі, високо— та широколобі, темноокі, прямоносі, рот помірний, невеликі вуха... Як про вас писано...”. [13] Недарма Рина обирає подругу як “любовну пастку” для свого брата. [9]

Щодо походження та родини дівчини, відомо, що вона єдина дочка в сім'ї, її батько помер, а з родичів згадано тільки матір та бабцю. І хоча героїня також хоче змінити прізвище Розсохіна на "благородне", змосковщине "Розсоха", явних політичних поглядів вона не показує, адже просто їх не має. Її думки та позиція дуже мінливі, вони залежать від оточення, тому на початку твору видно, що до українізації вона ніяк не ставиться. У творі можна прослідкувати, що бабуся Улі - українка, мати інколи розмовляє вдома українською, а сама Уляна хоч і не дає мові великого значення, проте сама українську вимову звуку "г" загубила і використовує звучання "ґ". [18]

Важливим є етап зміни дівчини, її образ якраз і цікавий тим, що проходить довгий шлях трансформації і вдосконалення. Її по праву можна назвати найдинамічнішим персонажем п'єси. Змін, які прослідковуються протягом всього твору стають притаманними Улі. Якщо спочатку вона була "гарною зброєю", яка мала одвадити Мокія од думок про українізацію, то з часом вона стає усвідомленою панною, що закохується не тільки в Мокія, а й в дослідження української культури та мови. Тепер вона сама відвідує бібліотеки, вичитує вірші й нові слова.

Розвиток персонажа можна розбити на декілька стадій: етап маніпуляції, коли у неї існує тільки один обов'язок - закохати і збити з пантелику Моку; етап зацікавленості, де ми бачимо, як повчання Мокія привертають зацікавленість Улі до української культури й мови; етап трансформації, в якому Уляна постає не простою лялькою, як на початку, а стає спільницею Мокія та називає себе українкою наперекір подрузі і її сім'ї. Цей шлях стає символом її внутрішньої перемоги над міщанським комплексом меншовартості.

2.2 Образ Улі та її взаємовідносини з іншими персонажами

Образ Уляни значний для кожного з персонажів по своєму. В першу чергу вона “озброєння” для сім’ї Мазайло, завдяки якому Мокій має відійти від мрій про українське прізвище й покинути свою проукраїнську позицію. Сам Мока бачить в Улі щось ніжне й гарне, вона стає йому другом “до якого можна промовити словом з Грінченкового словника та й з власного серця”.

Найтісніші взаємовідносини ми бачимо між *Улею та Риною*. Вони дві подруги, які мають спільні інтереси щодо моди й пліток про всіх навколо. Рина не боїться використати подругу як “приманку” на користь своєму плану, тільки вона не враховує, що задуманому не судилося статись. Протягом перших двох дій Рина розуміє, що Уля сама починає захоплюватися українською мовою та щиро закохується в Мокія. Довіра між подругами пропадає, а їх комунікація стає натягнутою та настороженою. Коли ж план повністю провалено - Рина починає ставитися до Улі недружньо, по-ворожому. Вона вигадує новий підступний план, яким буде шантажувати брата. У фіналі п’єси вони залишаються у натягнутих стосунках, адже кожна стала на бік своїх переконань та поглядів і не готова поступатися ними. *(Додаток 4)*

Розглянувши взаємовідносини Рини та Улі зрозуміло, що *Мина та Лина Мазайло* ставляться до Уляни так само, як і їх дочка. Вони погоджуються на план впливу на сина через закоханість. А згодом відчувають до “об’єкта кохання” не безпричинну ворожнечу. У сцені, де Уля зізнається, що вона й сама вже українка, Килина принижує її фразою “Ви йому потрібні не на коханнячко і не на милуваннячко, а щоб робити на вас українізацію”, тим самим знецінюючи почуття між закоханими.

Такий самий ворожий настрій несе крізь сцени *Мотрона Розторгуєва*, з якою тип відносин залишається ідентичним як і до Лини з Миною. І хоча панянки

не мають прямого конфлікту, глядач розуміє мовчазний протест до висловлювань тьоті Моті від Уляни.

Якщо говорити про ставлення *дядька Тараса* до Уляни, то воно більш прихильне, адже Уля повернулася до свого коріння, вона визнає свої українські корені. У них немає прямого діалогу, але це один з небагатьох персонажів, хто позитивно налаштований до дівчини.

Найцікавіші взаємовідносини стаються між Улею та Мокієм, адже вони проходять чималий і тернистий шлях разом. Крізь усю виставу ми бачимо тонку психологічну гру, де почуття стають провідником ідеї. Початковою метою Уляни є зацікавленість і певна спокуса до Мокія. Вона кокетлива до нього, відкрита. Мокій в свою чергу, не приділяє великої уваги на зовнішність Улі, як більшість із її оточення. Думки Мокія постійно зайняті вченнями про філологію та антропологію, цей фанатизм привертає неабияку увагу дівчини, чим і чіпляє вже не на прохання Мокрини, а власною цікавістю до особистості Мокія. Уля справді знаходить незвичним, що увага привернута не до її обличчя, а до її мови та думок. *(Додаток 5)*

Завдяки естетиці звуку та мови Мокій і завойовує Уляну. Він говорить до неї новими українськими словами, в звучанні цих слів не просто звертання, а ціла мелодика, що для Уляни стають певною формою інтелектуального залицяння.

У кульмінації Уляна стає епіцентром подій, вона не справилась із завданням подруги, натомість пішла повністю проти правил. Через свою фанатичність до лінгвістики Мокій не помічає всієї небезпеки для коханої. Уля ж тепер постає як емоційно зріла особистість, яка не боїться бути під прицілом шантажу Рини.

Для Мокія Уляна - це чиста закоханість, вже не тільки до філології, а до людини. Вона його, так би мовити, перший успішний проект українізації. Для Уляни Мокій - це перше кохання, яке відкрило в ній нове - жагу до саморозвитку, а

також відвертість і відкритість до власного коріння та мови. Це єдина лінія в п’єсі, яка несе ліричний і щирий настрій, коли як інші сповнені сатирою.

2.3 Робота над характером та характерністю

Характер персонажа - це сукупність внутрішніх психологічних рис, внутрішня природа образу. Для актора це показник того, ким є персонаж зсередини, чому він діє саме так, що ним рухає. Натомість характерність - це зовнішнє втілення характеру, через видимі для глядача засоби. Можна сказати, що це спосіб вираження характеру.

Процес дослідження характеру і пошуку характерності - це довгий і кропіткий шлях, який треба правильно зрозуміти і наповнити. У згаданій вище підтемі про характеристику персонажа можна зрозуміти основні риси характеру героїні. Вона кокетлива, легковажна, ніжна, відверта, залежна від думок оточення. Її внутрішнє наповнення трансформується у щось більше і глибше протягом сцен. Згодом вона стає рішучішою, серйознішою, свідомішою та загалом зростає, як індивід. Це впливає на її прояв себе в оточенні.

Важливими у характері персонажа є його цінності. Уляна не має початкової чіткої позиції до чогось, вона зацікавлена тільки до моди та свого оточення. Згодом її переконання змінюються, як і завдяки коханню, так і через власний інтерес до нового. З цього випливає ще один важливий для характеру персонажа пункт - внутрішній конфлікт. Від певної гри почуттями Мокія до щирого кохання. Від апатичності до ентузіазму у навчанні. Також наприкінці вистави ми розуміємо страх Улі - втратити Мокія, піддатися хитрим планам подруги знову.

Серед визначних характеристик слід зазначити подачу Розсохіної себе в суспільстві. У першій же сцені видно, як вона схиблена на красі і зациклена на тому як виглядає. Вона постійно має бачити себе в дзеркалі, бути впевненою, що вона така ж гарна, як і твердить оточення. Її постава рівна, а хода впевнена.

Підборіддя підняте вгору, спина розправлена, руки легкі, адже вона активно жестикулює, особливо в першій сцені, де, мимохідь, хизується новими рукавичками, поправляє зачіску та макіяж.

Щодо портрету та зовнішності персонажа, то Уляна Це молода дівчина, якій приблизно 16-17 років. У неї атлетична, мезоморфна структура тіла. Вона не просто гарна, а ідеальна, за антропологічним уявленням, українка.

Єдиний з ким змінюється її хода та постава - це Мокій. З ним вона ніжна, проявляє зніяковілість, її впевненість змінюється на засоромленість.

Її міміка активна та показова. Вона енергійно і взірцево ображається на образливі викиди Рини, але при цьому захопливо реагує на Мокія і його навчання мови.

Важливим є стиль мовлення персонажа. Уляна не виблискує красномовством, не говорить складними і довгими реченнями, постійно повторює слова «Серйозно», «Та ну!». Окрім цього у вимові вона не використовує українську м’яку літеру «г», всі слова з цією буквою у першому акті проговорюються через тверду «ґ», на російський манер. У другому акті її говірка вже ширша, вона дізнається нові українські слова, використовує їх, хизується ними перед Риною, бо тепер це її новий вид краси. Не тільки зовнішність, а чистота і мелодика мовлення.

Темпоритм Уляни залежить від того з ким вона взаємодіє протягом сцени. З родиною Мазайло вона швидка, жвава, енергійна. Але, коли наступає момент співдії з Мокієм, вона стає розміреною, плавною, схвильованою.

2.4 Надзавдання і наскрізна дія

Важливим для актора є точно підібраний і досконало втілений метод існування. У виставі було використано реалістично-психологічний метод з

елементами ігрового театру. Звичайно за основу взято метод, в якому актор має не зображати, а проживати шлях персонажа. Опанування цієї системи вимагає від виконавця безперервного прагнення до професійного самовдосконалення. Ключовою умовою для успішного засвоєння цієї методології є відсутність творчої самозадоволеності: як для досвідченого майстра, так і для студента театрального закладу стан стагнації та надмірної впевненості у власних навичках є перешкодою. Ефективне вивчення та практичне застосування основ методу можливе лише за умови критичного ставлення до власного досвіду та постійного пошуку нових шляхів художньої виразності.[17] Проте задля посилення комедійного ефекту і фарсу було взято елементи художнього перебільшення, що, робить персонажей гротексними і посилює сатиричність більшості сцен. Головними елементами цього методу є надзавдання (головна мета персонажа, його мотивація) та наскрізна дія (шлях до досягнення цієї мети).

Надзавдання Улі Розсохіної трансформується протягом вистави, як і вона сама. Головна мотивація Уляни - відкриття та прийняття української мови та культури. І хоча на початку вистави такого інтересу в ній не було, то згодом ми бачимо, що це те до чого вона прагне. На початку п’єси вона мала інший мотив - закохати в себе Мокія, на втіху Рини. Проте це не те чого істинно прагне персонаж.

Наскрізною дією можна визначити поступове прийняття української культури, як частину себе і своєї особистості, через призму закоханості. Ми бачимо, що Улею рухає бажання перетворитися з маріонетки Рини на свідому дівчину.

Зерно ролі образу - це глина, яка є м’якою та піддатливою до змін, її легко формують руки Рини, Мокія, але згодом фона кам’яніє у своїй останній структурі і залишається такою попри все.

РОЗДІЛ ІІІ
СЦЕНІЧНЕ ВТІЛЕННЯ ОБРАЗУ УЛІ

3.1. Становлення образу за допомогою виразних засобів (голосова та пластична характеристики, взаємодія з простором та пластична характеристики, взаємодія з простором та партнером).

Шлях становлення образу персонажа - це дуже чітка і акуратна робота. В процесі розбору всіх складових характеру та характеристик образу слід звернути увагу і на власну природу артиста. Важливим є спостереження за власним “я”, за оточенням з якого можна черпати натхнення для створення постаті, за взаємовідносинами між персонажами, а також що відчуває герой під час кожної зі взаємодій з іншими. Ці деталі допомагають цілісно і невимушено створити доцільний образ. Актор лише посилює собою, своїми манерами і прийомами яскравість образу, але головним його завданням залишається природність артиста в амплуа персонажа, збереження задуму режисера і головне - автора п’єси. Завдяки такому підходу до роботи над образом виходить унікальний, але автентичний персонаж.

Розберемо основні пункти втілення сценічного образу, а точніше виразні засоби, завдяки яким створено персонажа.

Пластика. Безумовно вона має ключову роль у формуванні героїні. Уля - це молода, завзята дівчина, яка жваво реагує на перебіг подій, яка швидко підстроюється під ситуацію. Вона активна, впевнена в собі. Її хода легка, підборіддя припідняте, плечі розправлені. Рухи і жести енергійні, особливо в першій сцені, де вона хизується новими рукавичками подрузі, або в сцені, де розказує про вивчений вірш “Я покрию свого милого слідочок”, де зізнається сім’ї Мазайло, що вона українка. Єдиний, хто впливає на неї - Мокій. Поруч з ним вона стає більш приземлена, вона ніяковіє, з’їжується, м’якшає. Такий резонанс

дає глядачу зрозуміти рівень відносин між персонажами, як вони проявляються одне з одним, які позиції тримають.

Мовлення та голос. Цікавим було дослідження голосових прийомів Улі. З ремарок ми знаємо, що її говірка наближена до російської, у виставі весь перший акт я використовую тверду “Ґ ” замість “Г”. Зміна говірки виходить тільки після лекцій Мокія, після того як Уля говорить, що сама вичитала в бібліотеці вірш або нові слова. До речі, щодо уроку, то протягом сцени голос Улі стривожений, наляканий, адже вона боїться не виправдати очікувань Мокія і говорити неправильно, але коли під кінець вірша у неї виходить звучати милозвучно по-вкраїнському, то звучання знову стає впевненим, чітким і впевненим. Також зміна є у сцені дискусії, де Уля боїться сказати зайве слово, вона розгублена. У сцені прощання голос ніжний, ледь тремтить, у ньому відчувається занепокоєння та страх.

Щодо стилю мовлення Уляни, то він також перевтілюється протягом сцен. На початку структура її речень проста, дівчина не вміє доносити думку широко й точно, а спілкується простими реченнями й словами. З часом це все змінюється, вимова стає милозвучною, а словниковий запас поповнюється не тільки від лекцій Мокія, а й від власного зацікавлення до навчання.

Міміка та емоційний прояв. Через реалістично-психологічний метод із елементами художнього перебільшення міміка Уляни зостається природною, але в широкому діапазоні. Вона активно реагує, показує це жестом і мімікою, бо на думки небагата. Її міміка різна в кожних сценах, вона зацікавлено слухає плітки від подруги, показово демонструє зацікавленість до мови перед Мокієм (у сцені їх знайомства), зосереджено й трохи перелякано читає вірш на лекції Мокія, закохано розповідає вірш, який вичитала з Грінченкового словника, жалібно прощається з Мокієм, коли сповіщає, що переїжджає до Одеси.

Її емоційність зумовлена внутрішньою вразливістю до ситуацій і подій.

Важливим є розподіл себе у просторі, взаємодія з запропонованих обставинах. За сценографією п’єса відбувається в старенькій, пошарпаній квартирі Мазайло, де постійно йде ремонт. Шпалери трохи звісають, постійно падає штукатурка зі стелі, довкола відра. Є родинні портрети, пропагандистські гасла і плакати Мокія, старі меблі.

Темпоритм. Значущою частиною вистави є темпоритм, від нього залежить динаміка і розвиток подій. У спектаклі всі персонажі активні, кожна сцена тільки нарощує їх природу існування, тільки пара сцен припускає певного заповільнення, як от дискусія, або сцена прощання. Темпоритм Уляни урівноважений, емоційний, він залежить від того який поруч персонаж.

Уляна - жива енергія зміни, уособлення перевтілення та саморозвитку, вона пластична та гнучка і фізично і морально, вона здатна чути і відгукуватися, вона символ - переходу. Її поява та існування додають легкості сценам, показують єдину любовну лінію в сюжеті, висвітлюють те як молода панна зростає протягом твору.

3.2 Грим, костюм, реквізит

Зовнішня складова образу героїні - це важливий елемент за яким глядач вперше бачить і аналізує персонажа. За баченням художниці-постановниці та режисера було обрано конкретні образи. [16]

Ми знаємо, що Уля - це школярка 16-17 років. Отже грим буде максимально природній і легкий. Враховуємо особливості епохи, де радянські жінки мали певну стилістику макіяжу. Отже для втілення макіяжу я висвітлюю тон лиця, використовую рум’яна, відмовлюсь від контурінгу, адже він додасть віку, висвітлюю певні ділянки обличчя (лоб, підборіддя, повіки). Для макіяжу очей використовую техніку «смокі айс», де кутик очей, що ближче до носа, висвітлюю хайлайтером, в середину повіки додаю світло-коричневі тіні, а на протилежний

кут роблю коротку стрічку тінями темно-шоколадного кольору. Це збільшує погляд і виділяє колір моїх очей. Брови вкладаю гелем. Додаю трохи хайлайтеру під ними, на кінчик носа і на вилиці. Губи в першому акті малюю в червоний колір прямо на сцені, коли дивлюся в дзеркало і веду розмову з Риною. На другий акт перефарбую їх у ніжно рожевий колір помадою. *(Додаток 6)*

Зачіска Уляни невимушена, волосся пряме розпущене, по-боках зібрано прядки, які створюють невеликий об'єм. У першому акті Рина заплітає з розпущеного волосся косу.

Візьмемо до уваги вбрання Уляни. Загалом у героїні два костюми. В першій дії Уляна одягнена в сіро-чорну сукню футляр, на ногах чорні танцювальні туфлі, колготки кольору мокко, які створюють видимість панчох з рожевими бережками, чорні рукавички, чорний берет. У другому акті Уляна одягає блакитно-білу сукню, білі рукавички, біле намисто, бежеві туфлі. У фіналі треба зняти перли і рукавички, залишитися в сукні і сорочці-комбінації під нею.

Окрім цього слід зазначити, що у Уляни є два основних елементи реквізиту. В першому акті вона завжди ходить із чорною сумочкою, с якої дістає помаду. В другому вона ходить з книжкою, що взяла у Мокія і прийшла з наміром повернути назад.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи дослідження п’єси «Мина Мазайло» можна з упевненістю сказати, що актуальність твору зберігається ще з моменту його написання, особливо на тлі воєнних дій, що відбуваються в Україні, а також з урахуванням політики українізації, що на сьогодні дуже нагальна та важлива. Всі порушені проблеми твору, а саме національна свідомість та самоіндетифікація, комплекс меншовартості та русифікація донині відгукуються й у нашому сьогоденні. Сучасний глядач не тільки дивиться історичну п’єсу, яка показує міщанство 20-х років минулого століття, а й занурюється у власні роздуми про самобутність, а сатиричність і любовна лінія п’єси створюють приємну й невимушену атмосферу. Та навіть попри це глядач розуміє всю гостроту сюжету.

У цій роботі було проведено детальний розбір біографії та творчого шляху Миколи Куліша. Простежено синтез стилів з якими працював автор, як от реалізм, глибокий психологізм, гротеск і сатира. П’єса «Мина Мазайло» - це приклад важливої соціально-критичної драми, у якій автор майстерно висміює проблему національної самоідентифікації та духовної меншовартості. Через образи персонажів Куліш показує внутрішній конфлікт суспільства, що балансує між власною культурою та прагненням до чужого. Твір не втрачає актуальності й сьогодні, адже порушує питання мови, ідентичності та цінностей. Саме тому творчість Миколи Куліша займає важливе місце в українській літературі та залишається предметом глибокого наукового осмислення.

Анотацію до творчого проєкту присвячено дослідженню образу Уляни Розсохіної, який почався з розбору роману життя героїні й поступово та виважено перейшов у зовнішнє втілення образу на сцені. Через роль Уляни я прослідковувала важливість становлення молоді в умовах різних політичних переконань суспільства. Розгорнуто вивчала зріст особистості, початок формування свідомої позиції, самоіндетифікації та розуміння важливості власного коріння.

Отже анотація до творчого проєкту виконує всі вище вказані завдання, а саме: аналіз біографії та творчого шляху М. Куліша; дослідження першоджерела твору і визначення його теми, ідеї, проблематики; пошук, експеремент і втілення характеру, характерності, психологічного портрету Улі Розсозіної; розробка та реалізація методу роботи над роллю, включаючи внутрішні і зовнішні засоби існування; створення та практичне здійснення сценічного образу. Це все сприяло досягненню поставленої мети, а також надало мені можливість здобути новий досвід і навчики для майбутнього професійного шляху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біографія Миколи Куліша https://www.ukrlib.com.ua/bio/author.php?id=22
2. Реферат на тему: "Драматургічна глибинність Миколи Куліша (курсова робота)" file:///C:/Users/Lia/Downloads/kulish-mykola-hurovych-dramaturhichna-hlybynnist-mykoly-kulisha-(kursova-robota)12055.pdf
3. Куліш М.Г. Твори: В 2 т. — К., 1990. — Т.2.
4. Куліш Микола Гурович. Матеріал з Вікіпедії https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%96%D1%88_%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0_%D0%93%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87#%D0%9F%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F
5. Розстріляне Відродження: хрестоматія (Українською) . Харків: ПП "Торсінг плюс". 2008. с. 377.
6. Микола Куліш: від безплатного вчителя співів і "хохла" до засновника полку і драматурга театру "Березіль" https://suspilne.media/culture/772893-mikola-kulis-vid-bezplatnogo-vcitela-spiviv-i-hohla-do-zasnovnika-polku-i-dramaturga-teatru-berezil/
7. Постановка п’єси «Мина Мазайло» https://portalhistoryua.com/event/postanovka-pyesy-myna-mazajlo/
8. Історія написання та видання п’єси «Мина Мазайло» Миколи Куліша https://lektorium.in.ua/istoriya-napisannya-ta-vidannya-pyesi-mina-mazajlo-mikoli-kulisha/
9. Цитатна характеристика Улі Розсохіної з п’єси «Мина Мазайло» https://lektorium.in.ua/citatna-harakteristika-uli-rozsohinoyi-z-pyesi-mina-mazajlo/
10. Микола Куліш — Мина Мазайло (аналіз, паспорт твору) https://dovidka.biz.ua/mina-mazaylo-analiz-tvoru/

11. «Мина Мазайло» Микола Куліш (дуже стисло) https://osvita.ua/test/training/skorocheni-tvory/82525/

12. «Мина Мазайло» матеріал з Вікіпедії. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%9C%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%BE#cite_ref-2

13. «Мина Мазайло» в е-бібліотеці «ЛітАрхів» [Архівовано 24 листопада 2024 у Wayback Machine.]

14. «Мина Мазайло» — мінісеріал-вистава знята режисером Сергієм Проскурнею на кіностудії «Укртелефільм». https://www.youtube.com/watch?v=a3pwJjZoci8&t=919s, https://www.youtube.com/watch?v=ogmjr7M6xsI

15. М. Куліш «Мина Мазайло». Розвінчання національного нігілізму, духовної обмеженості на матеріалі українізації. Драматургічна майстерність автора. Актуальність п'єси в наш час. В. В. Паращич 2011 https://ukrlit.net/lesson/11klas_3/28.html?utm_source=chatgpt.com

16. "Мина Мазайло", Одеський академічний театр юного глядача https://youtu.be/b9RDSzYGWCs

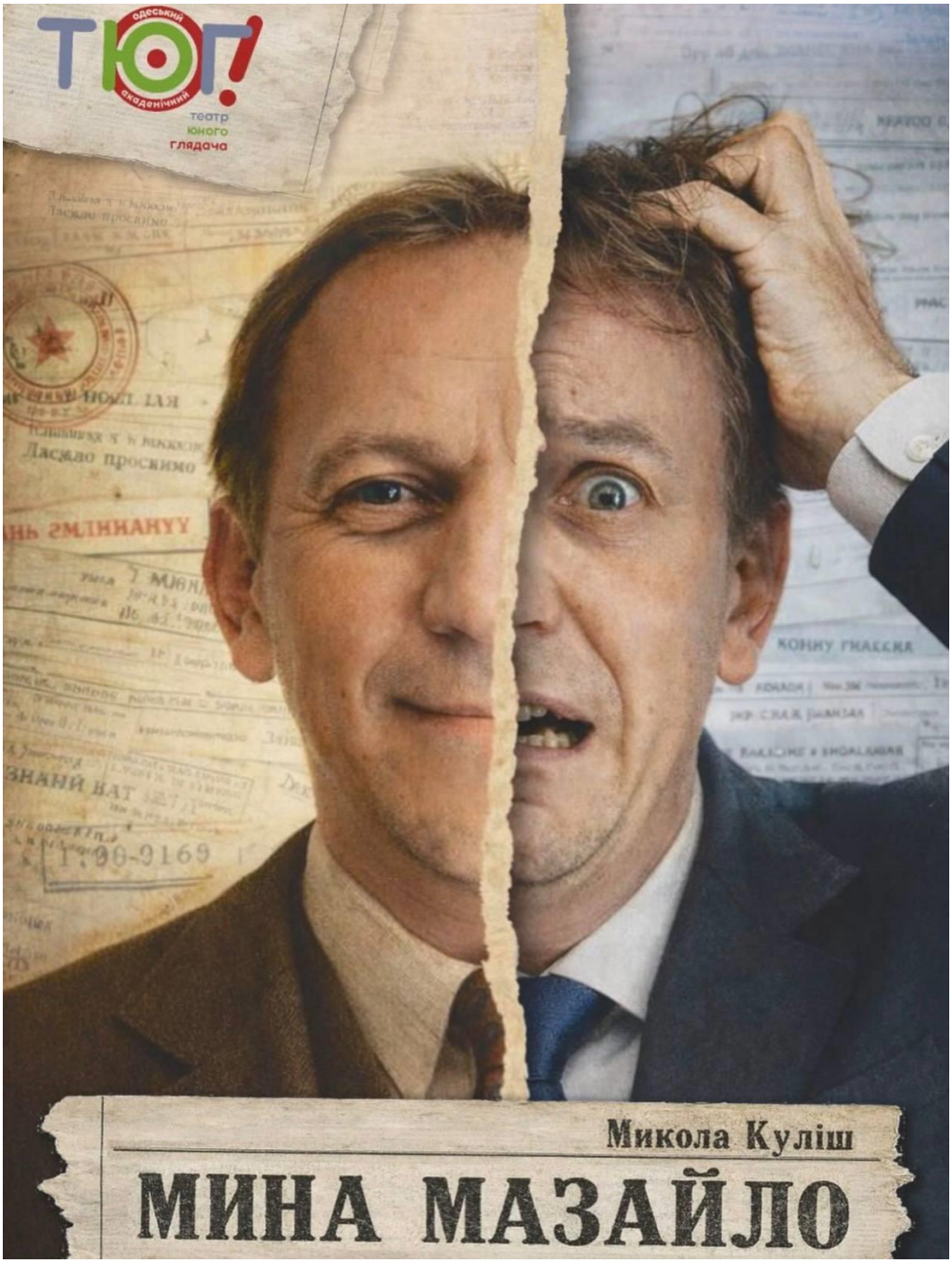
17. Петро Єршов «Система Станіславського як наука». // «Психологія і суспільство», 2015, №3, с. 64

18. “Мина Мазайло” характеристика героїв// J. G. (Джей Джи) https://dovidka.biz.ua/mina-mazaylo-geroyi/

ДОДАТКИ

Додаток 1

Афіша вистави Одеського академічного театру юного глядача «Мина Мазайло»

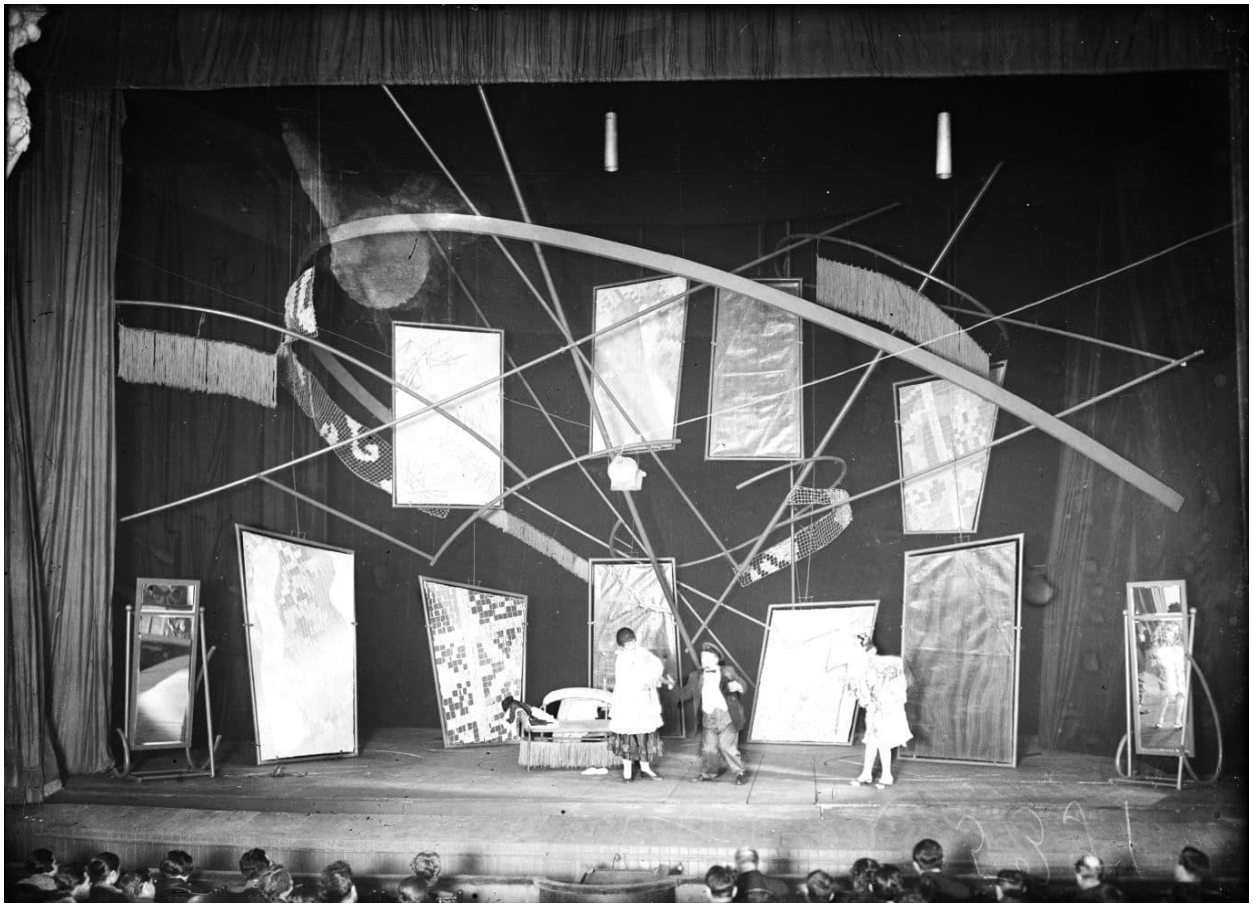

Додаток 2

Прем'єра вистави «Мина Мазайло» у Харкові, в театрі «Березіль»

Режисер: Лесь Курбас

Художник: Вадим Меллер

Додаток 3

Фільм-комедія «Мина Майзайло», 1991 року

Кіностудія «Укртелефільм»

Режисер: Сергій Поскурня

Додаток 4

Перша сцена п’єси, розмова Улі та Рини коло люстра

Додаток 5

Сцени Уляни та Мокія

Додаток 6

Приклад гриму та костюму Улі (II акт)

